

Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ

[ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ]

ΤΟ σεράγι τοῦ Ἑμίν-Πασιᾶ, γιου τοῦ Σατραζάμη, (1) στὰ Γιάννινα, γένονταν μεγάλη διασκέδαση γιὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν, ὅπου εἶχαν κάμει οἱ διάφοροι ντερβενγάδες (2) τῆς Θεσσαλίας. Σαράντα κεφάλια εἶχαν φέρει στὰ Γιάννινα, καὶ τὰ εἶχαν στήσει σὲ παλούκια ἀράδα—ἀράδα στὴν πλατείᾳ τῶν Λιθαριτσιῶν (3) γιὰ νὰ τὰ βλέπουν οἱ Χριστιανοί, οἱ Ἕλληνες ὁλοσχερῶς, καὶ νὰ τρομάζουν. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ κεφάλια εἶταν καὶ κεφάλια μὲ τραγοῦδια δοξασιμένων Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν, ποῦ προστάτευαν τὴν χριστιανωσύνην, κι' ἔλεγαν ὅτι τὰ ἑλληνικὰ σύνορα, ποῦ εἶχαν βαλθῇ ψηλὰ στ' Ἀγραφα καὶ στὸ Ραδοβύζι, εἶναι προσωρινά, ὅτι γλήγορα ἢ Ἡπειρο, κι' ἡ Θεσσαλία θὰ ἐλευτερωθοῦν καὶ ὅτι μιὰ μέρα, Θεοῦ θέλοντα, θὰ ἐλευτερωθῇ κι' ἡ Πόλη μὲ τὴν Ἀγιά—Σοφιά.

Ὁ Ἑμίν-Πασιᾶς εἶταν παιδὶ ἀκόμα, εἶταν ἢ δὲν εἶταν δέκα τεσσάρων χρονῶν, καὶ κάθε μέρα διασκέδαζε, κι' ἀντηχοῦσαν οἱ αὐλές τοῦ σεραγιοῦ ἀπὸ τραγοῦδια, βιολιά καὶ λαλούμενα. Δὲ γλεντοῦσε ὅμως μόνος του. Ὅλοι οἱ μπείδες τοῦ Γιαννίνου καὶ τῆς Ἀρβανιτιᾶς τοῦ ἔκαμαν συντροφιά. Ἄν δὲν ἔβλεπε κανεὶς τὰ κομμένα τὰ κεφάλια, ποῦ συχνὰ—πυκνὰ ἔφεραν καὶ στιοῦσαν στὰ παλούκια, τοὺς χριστιανούς, ποῦ ἄλλους κρεμοῦσαν στὸν

(1) Ὁ Ἑμίν-Πασιᾶς, γιὸς τοῦ Κιουταχῆ, παιδὶ 13—14 ἐτῶν, εἶταν ὁ πρῶτος εἰδικὸς σατράπης τοῦ Γιαννίνου, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἀλῆ Πασῆ, καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας.

(2) Ὁδοφύλακες.

(3) Λιθαρίτσια : Τὸ πασιαδικὸ σεράγι τοῦ Γιαννίνου, ὅπου κάθονταν κι' ὁ Ἀλῆ Πασῆς. Τὸ σεράγι αὐτὸ τὸ γκρέμισε ἡ τουρκικὴ Κυβέρνηση, ἐδῶ καὶ τριάντα πέντε χρόνια καὶ στὸν τόπο του ἔχτισε στρατώνες. Τὸ γκρέμισμα αὐτοῦ τοῦ σεραγιοῦ δὲν εἶναι ἄσχετο πολιτικῆς σημασίας.

Πλάτανο, (4) κι' ἄλλους ἔρριχναν στὰ τσιγγέλια (5) κι' ἄλλους ἄλυστοφορεμένους στὰ μπουντρούμια (6), κι' ἤκουε μόνον τὲς διασκεδάσες ποῦ γένονταν στὸ σεράγι τοῦ Πασιᾶ, θὰ νόμιζε, ὅτι αὐτὸς ὁ τόπος εἶταν ὁ πλιὸ εὐτυχισμένος τόπος τοῦ κόσμου, ἢ γῆ τῆς ἐπαγγελίας.

Ἐπάνω στὲς διασκεδάσες καὶ στὰ ὄργια γένονταν κι' ἡ ὑπηρεσία. Ὑπογράφονταν θανατικὲς καταδίκες, δικαστικὲς ἀποφάσεις, οἱ διαταγὲς πρὸς τοὺς ντερβεναγάδες, καὶ τοὺς μουσελίμιδες, καὶ διαβάζονταν καὶ γένονταν ἡ ἐπίσημη ἀλληλογραφία. Ὁ Ἐμὴν-Πασιᾶς, ὡς γιὸς τοῦ Σατραζάμη, τοῦ Κιουταχῆ, ἔκαμε ὅ,τι ἤθελε, κι' ὅ,τι ἔκαμε εἶταν καλῶς καμωμένο.

Δυὸ μεγάλοι μπέϊδες, ποῦ εἶταν τὸ κλειδί (7) τοῦ Πασιᾶ, μιλοῦσαν ὑπηρεσιακά :

— Δὲ μοῦ λές, Μετκό-μπεη τί ἔκαμες γιὰ τὰ τρία ἀδέρφια τοὺς Ζιουλαταίους, τὸ Χρῆστο, τὸ Φῶτο καὶ τὸ Γιώτη ; Μοῦ ἔλεγαν ὅτι αὐτὸ τὸ σπίτι εἶναι τὸ μόνο σουλιώτικο σπίτι, ποῦ ἔμεινε ἐδῶ ἀπὸ τὸ Κακοσούλι. Χρειάζεται καταστροφή....

— Ἐπειδὴ εἶταν δύσκολο νὰ πιαστοῦνε ἢ νὰ σκοτωθοῦνε, κάναμε μιὰ διαταγὴ καὶ τοὺς προσκαλοῦμε καὶ τοὺς τρεῖς νάρθοῦν ἐδῶ, τάχα γιὰ νὰ τοὺς δώσωμε ἄρματωλίγια. Χτὲς ξεκίνησαν οἱ τζοχανταῖοι (8) νὰ πᾶν στὸ χωριὸ τους....

— Ἐχουν κάμει καὶ χωριό ;

— Ὅχι μόνον χωριό, ἀλλὰ καὶ τὸ λέν... πῶς νομίζεις ;

— Ἐέρω κ' ἐγώ ;

— Σούλι ! (9).

(4) Πλάτανος : θέση τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων. Αὐτοῦ μαρτύρησαν πολλοὶ Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες, κι' ὁ περίφημος Κατσαντώνης.

(5) Τσιγγέλια: Εἶδος θανατικῆς ποινῆς. Μέσα σὲ πηγάδι, ἢ σὲ μέρος πολὺ κατηφορικόν, εἶταν καρφωμένα τσιγγέλια (= ἄρπάγες) κι' ὅταν ἤθελαν νὰ θανατώσουν κανένα καταδίκον μὲ τὴν ποινὴ τῶν τσιγγελιῶν, τὸν ἔδεναν καὶ τὸν ἔρριχναν ἀπάνω στὰ τσιγγέλια. Τὰ τσιγγέλια χώνονταν στὸ κορμὶ τοῦ καταδίκου, καὶ τὸν κρατοῦσαν στὰ δόντια τους, ὥς ποῦ βεβαιόνονταν ὁ θάνατός του. Τὰ τσιγγέλια εἶταν ἡ φριχτότερη θανατικὴ ποινὴ ἐκείνου τοῦ σκοτεινοῦ καιροῦ.

(6) Σκοτεινὲς καὶ στενὲς φυλακὲς τοῦ φρουρίου τοῦ Γιαννίνου.

(7) Τὸ κλειδί . . . = μυστικὸ σύμβουλος.

(8) Οἱ χωροφυλάκοι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

(9) Εἶνε ἀληθινὸ ἱστορικῶς, ὅτι ὁ Σουλτάν-Μαχμούτης κατάργησε τὸ Σούλι (φét) μὲ αὐτοκρατορικὸ διάταγμα (φιρμάν) καὶ παραχώρησε μέρος νὰ χτιστῇ νέο χωριὸ γιὰ τοὺς ἀποίκους Σουλιῶτες. Τὸ μέρος αὐτὸ

— Σούλι : — καὶ ἀνατινάχτηκε ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ κάθονταν, σὰ νὰ τὸν εἶχε δαγκάσει φαρμακερὸ φεῖδι.

— Καὶ μὲ διαταγὴ βασιλική τοῦ Σουλτάνου μάλιστα (10).

— Διαταγὴ τοῦ Σουλτάνου !!! Τί λές, βρὲ ἀδερφέ ; "Ἐδῶκε ἄδεια ὁ Σουλτᾶνος ν' ἀναστηθῇ τὸ Κακοςούλι, ποῦ ἔχει ἐξολοθρέψει τὴν Τουρκιά ;

— "Ὅταν ὁ Σουλτᾶνος ἔβγαζε αὐτὴ τὴ διαταγὴ, εἶχε σκοπὸ νὰ τοὺς μάση ὅλους τοὺς Σουλιῶτες· ἐκεῖ, νὰ τοὺς κάμη ραγιαῖδες του, κι' ὅποτε ἤθελε νὰ τοὺς πετσοκόβῃ. Τὸ σχέδιο εἶταν καλὸ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀκολούθησαν οἱ Σουλιῶτες, καὶ μόνον οἱ Ζιουλαταῖοι (11) πῆγαν καὶ κατοίκησαν στὸ Νέο-Σούλι. "Ἄν πήγαιναν οἱ Σουλιῶτες ὅλοι νὰ κατοικήσουν ἐκεῖ, δὲ θὰ πήγαιναν στὸ Μωριά (12) νὰ πολεμήσουν μαζὺ μὲ τοὺς Μωραῖτες, καὶ δὲ θὰ γένονταν τὰ Μωριά Ρωμαῖικο. Ὁ Σουλτᾶνος ἔχει μυαλό, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἔχομε !...

— "Ἐχεις δίκιο ! "Ἐτσι εἶναι....

— Τώρα, ποῦ λές, Χασάν-μπεη, μιὰ φορὰ, ποῦ οἱ Σουλιῶτες ἐγκαταστάθηκαν στὴν Ἑλλάδα, Βραχώρι καὶ Νέπαρχο, ὁ σκοπὸς τοῦ Σουλτάνου δὲν ἐπέτυχε, καὶ τὸ Νέο-Σούλι πρέπει νὰ ἐξολοθρευτῇ, νὰ μὴ μείνῃ πέτρα στὴν πέτρα, γιατί....

— Γιατί τὸ Νέο-Σούλι μπορεῖ νὰ γείνῃ σὰν τὸ παλιό....

— Εὐγὲ σου ! Αὐτὸ ἤθελα νὰ εἰπῶ.

εἶναι δύο ράχες ἐξη ὥρες δυσμικὰ τοῦ Γιαννίνου, ἀπάνω στὸν ποταμὸ Κалаμᾶ, ἡ μιὰ ἀπὸ τὴ δεξιὰ του κι' ἡ ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ του ὄχτη. Σ' αὐτὲς τὲς ράχες βρίσκονται σήμερα δυὸ μικρὰ χωριά, ποῦ φέρουν καὶ τὰ δυὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐγδοξοῦ Σουλιῶ.

(10) Τὸ μέρος αὐτὸ, ποῦ παραχωρήθηκε ἀπὸ τὸ Σουλτάνο γιὰ τὸ Νέο-Σούλι, εἶταν ἰδιοκτησία κάποιας χανούμισσας γιαννιώτισσας, γριᾶς τυφλῆς καὶ πολὺ φιλόργουρης, ποῦ δὲν ἐννοοῦσε μὲ κανέναν τρόπο νὰ τὸ δώσῃ καὶ μάλιστα δωρεάν, ὅπως ἀπαιτοῦσε ἡ Κυβέρνηση. Γιὰ νὰ τὴν καταπείσουν τὴ γριὰ χανούμισσα, τὴν ἐξαπάτησαν, λέγοντάς της, ὅτι ὁ Σουλτᾶνος τῆς ζητοῦσε ἓνα βουβαλοπέτσι τόπο (δηλαδὴ τόσον τόπο ὅσον μπορεῖ νὰ σκεπάσῃ ἓνα δέρμα βουβαλίου). Ἡ γριὰ χανούμισσα συναίνεσε, καὶ παρουσιάστηκε στὸ Μεχκεμὲ (Δικαστήριον) κι' ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν της, καὶ γιὰ νὰ πληρωθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ γράμματος, ἡ Κυβέρνηση ἔδωκε στοὺς μόνους ἀποίκους Σουλιῶτες Ζιουλαταῖους ἓνα βουβαλόδερμα, τὸ ἔκαμαν φιλὸ λωρί, κι' ὅσοι τόπος περικυκλώθηκε μ' αὐτὸ τὸ λωρί, δόθηκε γιὰ τὸ Νέο Σούλι.

(11) Ὄνομα γνωστῆς σουλιωτικῆς φάρας.

(12) Ὅλη ἡ ἐλευθερωμένη Ἑλλάδα λέγονταν τότε καὶ σήμερα ἀκόμα «Μωριά», ὅπως ἄλλοτε στοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους Ἀχαΐα.

— Ξέρεις τί μαθαίνω γι' αὐτὰ τὰ τρία ἀδέρφια, τοὺς Ζιου-
λαταίους; Ὅτι ὁ ἕνας κάνει τὸν κριτὴν, ὁ ἄλλος μεγαλόνει τὰ
κοπάδια τοὺς, κι' ὁ τρίτος κάνει τὸν καπετᾶνο.

— Τί ἄλλο θὰ κάμουν; Γίνονται τὰ γουρουνία πρόβατα;

— Ὁ Σουλιώτης δὲ βάνει τὸ κεφάλι κάτω δὲ γίνεται ρα-
γιάς, καὶ πρέπει νὰ λείψῃ....

Κι' ὕστερα ἀπὸ μικρὴ διακοπὴ ὁ Χασάν-μπεης ἐξακολούθησε:

— Καὶ τὸ χωριό τοὺς, καὶ τὰ κοπάδια τοὺς, κι' οἱ λακκι-
νιές (13) τοὺς καὶ τὰ ὑπάρχοντά τοὺς τί θὰ γένουν;

— Ὁ Πασιᾶς μας—ζωὴ νᾶχῃ— τὸ χωριό τοὺς μοῦ τὸ χά-
ρισε ἐμένα. Τὸ Σούλι αὐτὸ γράφτηκε στὴν πλάκα ὡς Σούλι
Μετκό-μπεη (14).... Τ' ἄλλα τοὺς, ὅ,τι κι' ἂν ἔχουν, θὰ τὰ μοι-
ραστῇ τὸ Συμβούλιο, καὶ σὺ θὰ ἔχῃς τὸ μοιράδι σου.....

— Ναί, ἀλλὰ τὸ χωριό τὸ πῆρες ἐσύ !...

— Τί χωριό, ὦρέ, νομίζεις ὅτ' εἶναι; Ἐνα βουβαλοπέτσι
τόπος !

Ἀφόντας οἱ δυὸ μπεῖδες ἄρχισαν νὰ ὁμιλοῦν, ἕνας νιούτσικος
ἀπὸ τοὺς μουσικούς, ποῦ βαροῦσαν τὰ βιολιά, ὁ τραγουδιστής,
εἶχε καρφωμένο τ' αὐτί του στὸ τί ἔλεγαν. Δὲν τοῦ εἶχε φύγει
οὔτε μιὰ λέξη ἀπ' ὅ,τι ἔλεγαν. Κι' ὅταν ἄλλαξαν ὁμιλία ἔκαμε
ὅτι τὸν εἶχε πιάσει ἕνα κόψιμο στὴν κοιλιά, καὶ μαζεύονταν
σὰν κουβάρι.

— Γιατί ἔπαψε τὸ τραγούδι; — ρώτησε ὁ Πασιᾶς μισομε-
θυσμένος.

— Ἀρρώστησε ὁ τραγουδιστής μας — τοῦ εἶπαν οἱ ἄλλοι μου-
σικοί.

— Ἀμὰν ἀφέντη μου ! — φώναξε ὁ τραγουδιστής στὸν Πα-
σιᾶ—δός μου τὴν ἄδεια νὰ πάω νὰ ἡσυχάσω, γιατί πεθαίνω....

— Τί λέει; — ρώτησε ὁ Πασιᾶς τούρκικα τοὺς μπεῖδες, ποῦ
εἶχε γύρα του καὶ ζαμπετοῦσε (15) μαζύ τοὺς.

Ἐνας μπεῆς τοῦ ξήγησε τί τοῦ ἔλεγε ὁ τραγουδιστής, κι' ὁ
Πασιᾶς τοῦ ἔδωκε ἄδεια νὰ πάῃ νὰ ἡσυχάσῃ.

Ὁ τραγουδιστής ξεκίνησε νὰ βγῇ ἔξω, κρατούμενος ἀπὸ τὸν
τοῖχο, σὰ νὰ εἶχε τὴν ψυχὴ στὰ δόντια κι' ὅταν βγῇκε ἔξω

(13) Λακκινιές = ἀγέλες.

(14) Τὸ Σούλι τῆς δεξιᾶς ὁχτῆς τοῦ Καλαμᾶ, ἂν καὶ ὁ κόσμος τὸ
λέγει μὲ χριστιανικὸ ὄνομα, ἡ τουρκικὴ διοίκησις τὸ χαρακτηρίζει μὲ
τούρκικο, ἤτοι μὲ τ' ὄνομα «Σούλι Μετκό-μπεη». Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ
ἄλλο Σούλι ποῦ βρίσκεται ἀντικρὺ τοῦ στὴν ἀριστερὴ ὁχτῆ τοῦ ἴδιου πα-
ταμοῦ.

(15) Ἐτρωγαν κι' ἔπιναν.

ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα τοῦ σεραγιοῦ ἄρχισε νὰ τρέχῃ σὰ ζαρκάδι στοὺς δρόμους τοῦ Γιαννίνου, πρὸς τὸ δυτικὸ μέρος, πέρασε τὸ κριθαροπάζαρο, τὸν Πλάτανο, τὸ χάνι τοῦ Κούμπλου καὶ βγῆκε ὅλως διόλου ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτείαν. Πᾶν ἄκόμα πέρα, ὡς τὴν Προσκύνηση. Ἐκεῖ στάθηκε κι' ἀγνάντευε πρὸς τὰ ἔξω κατὰ τὸν κάμπο. Ὁ ἥλιος ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἤθελε μιὰ δικέντρα νὰ βασιλέψῃ. Ἀγναντεύοντας-ἀγναντεύοντας παρατήρησε μακρὰ μιὰ συνοδείαν ἀπὸ καθαλαραίους. Ἀνάμεσα στοὺς καθαλαραίους ἄστραφταν τρεῖς πεζοὶ μὲ τὰ φλωροκαπνισμένα τους τ' ἄρματα καὶ μὲ τὰς χρυσοκεντημένους τους τὰς φέρμελες κι' τὰ γελέκια, καὶ μὲ τὰς γιονόλευκες φουστανέλλες τους. Εἶταν τὰ τρία τ' ἀδέρφια οἱ Ζιουλαταῖοι, ὁ Χρῆστος, ὁ Φῶτος καὶ ὁ Γιώτης, ποὺ πῆγαιναν νὰ παρουσιαστοῦν στὸν Πασιᾶ νὰ τοὺς δώσῃ ἄρματωλίκια, ἐνῶ πῆγαιναν σὰν τὰ παχυὰ κριάρια στὸ μακελλειό.

Ὁ ψευταρρωσθημένος τραγουδιστὴς σκέφτηκε νὰ τοὺς φωνάξῃ :

— Ποῦ πᾶτε, μπρὲ σκυλιά ! Σᾶς περιμένουν τὰ τσιγγέλια ἢ ἡ κρεμάλα τοῦ Πλατάνου. . .

Ἀλλὰ κινδύνευε τὸ κεφάλι του, καὶ θὰ τὸν ἐνοιωθαν κι' οἱ τζοχανταραῖοι, καὶ δὲ θὰ ἐπετύχαινε ὁ σκοπός. Τί νὰ κάμῃ ὁ καημένος ; Πῶς νὰ τοὺς τὸ σιουρίζῃ στ' αὐτὶ ὅτι δὲν τοὺς καρτεροῦσαν ἄρματωλίκια, ἀλλὰ θάνατος ; Ἡ συνοδεία ὅσο πῆγαινε καὶ ζύγανε, ὅσο πῆγαινε καὶ ζύγανε, κι' ἡ καρδιὰ τοῦ τραγουδιστῆ ἔτυποῦσε δυνατὰ, σὰ νᾶθελε νὰ σκιστῇ. Ζύγανε ζύγανε ἡ συνοδεία νὰ φτάσῃ στὸ διάσελλο τῆς Προσκύνησης, ἀπ' ὅπουθε φαίνεται ἡ λίμνη καὶ τὸ κάστρο τοῦ Γιαννίνου, κι' ὅπου στέκουνταν ὁ καημένος ὁ τραγουδιστὴς, μὴ γνωρίζοντας μὲ τί τρόπο θὰ κατάρθονε νὰ γλυτώσῃ τοὺς τρεῖς Ζιουλαταῖους, ποῦ τοὺς καμάροναν τὰ Κούρεντα καὶ τὰ Ζαγόρια (16) γιὰ τὴ λεβεντιά τοὺς καὶ τὴν ἀντρεία τους, οἱ μόνοι Σουλῆτες, ποῦ βρίσκονταν στὴν Ἡπειρο (17). Λίγες δρασκίλες δρόμος ἔμενε ἄκόμα ἀπ' ἐκεῖ ποῦ βρίσκονταν ἡ συνοδεία, ὡς ἐκεῖ ποῦ βρίσκονταν ὁ τραγουδιστὴς.

(16) Ἐπαρχίες τῆς Ἡπείρου.

(17) Τότε μόνον οἱ Ζιουλαταῖοι βρίσκονταν, ὕστερα ὅμως ἦρθε κι' ἓνας ἐξάδερφος τοῦ Μάρκου Μπότσιαρη, ποὺ τὸν εἶχαν πάρει σκλάβο οἱ Ἀρβανίτες, καὶ ἐγκαταστάθηκε, στὸ χωριὸ Παλιοχώρι, κοντὰ στὸ ἡρωικὸ Σούλι. Ἀπόγονοι τοῦ Μποτσαρικοῦ αὐτοῦ κλάδου σώζοντα ὡς τὰ σήμερα.

Ἡ συγκίνησή του, ποῦ ἔβλεπε τρία ἀδέρφια, τρεῖς Σουλιῶτες τουρκοφάγους, νὰ πηγαίνουν ξέγνοιαστοι καί λαμπροφορεμένοι στοῦ θανάτου τὴν ἀγκαλιά, κι' ἡ ἀδυναμία του, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ, διότι ἂν τοὺς τὸ ἔλεγε, χάνονταν ἀμέσως κι' ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς κι' αὐτὸς μαζύ τους τέσσερες, ξέσπασαν σ' ἓνα εἶδος τραγούδι, τραγούδι γλυκόφωνο, ποῦ οἱ στίχοι του εἶταν παρμένοι ἀπὸ διάφορα ἐθνικὰ τραγούδια, ποῦ ἤξερε αὐτὸς νὰ τραγουδάῃ στοὺς γάμους καί στὰ πανηγύρια καί στὲς διασκεδάσεις τῶν μπέιδων καί τῶν πασιάδων τοῦ Γιαννίνου καί τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Ἀκουμπημένος πανήδρωμα σ' ἓνα μεγάλο κοτρώνι καί κάμοντας πῶς δὲν πρόσεχε καθόλου στοὺς διαβάτες, ποῦ περνοῦσαν ἀπὸ μπροστά του, ἄρχισε τὸ τραγούδι μὲ μιὰ ἀγγελικὴ φωνή, σπάνια σὲ κάθε τραγουδιστῇ. Κι' ἔλεγε τὸ τραγούδι:

- «Γιὰ ἰδέτε τρία ἀγγελικὰ κορμιὰ κυπαρισσένια,
- «Πῶς πᾶνε γιὰ τὸ μακελλεῖό, ὡτὰν σὲ πανηγύρι.
- «Γιὰ ἰδέτε τρία ἀγγελικὰ, πανέμορφα κεφάλια,
- «Ποῦ θὰ στολίζουν αὐριο τὰ μαῦρα Λιθαρίτσια,
- «Δὲν σᾶς καλοῦνε γιὰ καλὸ, κι' οὐδὲ γι' ἄρματωλίκια
- «Μὲν σᾶς καλοῦν γιὰ κρέμασμα»...

Οἱ τζοχανταραῖοι γνῶριζαν ἑλληνικὰ, ἀλλ' ὅχι καί τόσα, ὥστε νὰ πονηρευτοῦν ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ τραγουδιοῦ· τὰ τρία ἀδέρφια ὁμῶς, ποῦ γνῶρισαν τὴ φωνὴ τοῦ τραγουδιστῇ, ποῦ εἶχε μεγαλώσει στὸ σπίτι τους, κι' ἀκούαν τὰ λόγια τοῦ τραγουδιοῦ, ποῦ τοὺς μάντευε τὴν τύχη, ποῦ τοὺς περίμενε στὰ Γιάννινα, κυττάχτηκαν ἀναμεταξύ τους, μὲ τὸ κύτταγμα συνεννόηθηκαν, καί σὲ μιὰ στιγμή πετάχτηκαν μέσα ἀπὸ τοὺς δέκα τζοχανταραίους, ποῦ τοὺς συνώδευαν, καί πῆραν φτεροπόδαροι τὸν ἀνήφορο τοῦ βουνοῦ, ποῦ ἀγκαλιάζει τὰ Γιάννινα, ὅπου τὰ κουρασμένα τ' ἄλογα τῶν τζοχανταραίων δὲ μπορούσαν νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ τὸ κοντό. Οἱ τζοχανταραῖοι, ὅσο νὰ καταλάβουν τὸ τί εἶχε τρέξει, οἱ τρεῖς Ζιουλαταῖοι εἶχαν γίνει ἄφαντοι.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα οἱ Ζιουλαταῖοι βρίσκονταν ὠχρωμένοι στὸ Νέο-Σούλι κι' ἔβαναν καραούλια μὴ τοὺς πατήσῃ ἄξαφνα τουρκιὰ ἀπὸ τὰ Γιάννινα, οἱ τζοχανταραῖοι ἀνάφερναν στὸν Πασιᾶ ψέματα, ὅτι τάχα οἱ Ζιουλαταῖοι εἶταν καιρὸς φευγάτοι ἀπὸ τὸ Νέο-Σούλι, κι' ὁ τραγουδιστῇς γλυκοτραγουδοῦσε στὰ Λιθαρίτσια, μπροστὰ στὸν Ἐμὴν-Πασιᾶ, τὸ γυιὸ τοῦ Σατραζάμη, καί σὲ τόσους μπέιδες:

«Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνι,
«Κι' οἱ Ζιουλαταῖοι τὰ σκυλλιά γιὰ τούρκικα κεφάλια» (18)

Ἕνας μπέης ποῦ ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ εἶπε :

— Τί λές αὐτοῦ, ὦρὲ παλιογκιαούρη ;

— Τὸ τραγοῦδι τὸ λέει, μπέη μου, νὰ πάρω τὸ κακὸ σου, (19)
δὲν τὸ λέγω ἐγώ, ἀπολογήθηκε τρομαγμένος ὁ τραγουδιστής,
βλέποντας ὅτι πάρα πολὺ εἶχε προχωρήσει.

— Ἀφοῦ τὸ λέει τὸ τραγοῦδι, πέτο ! — τοῦ εἶπε ὁ μπέης
μισομεθυμένος, καὶ κατέβασε ἓνα ἀσημένιο τάσι γεμάτο ρακί.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

(18) Αὐτὸ δὲν τὸ παράθεσα γιὰ ν' ἀντιγράψω τὸ ἀνέκδοτο τοῦ Κολοκο-
τρώνη, ἀλλὰ θέλησα νὰ παραστήσω σ' αὐτὸ τὸ διήγημα τὴν ἀλήθεια, ὅτι
οἱ Ἕλληνες τραγουδιστάδες, ποῦ προσκαλιοῦνταν σὲ τούρκικους γάμους καὶ
διασκεδάσεις, δὲν ἔλεγαν ἄλλα τραγοῦδια, παρὰ ἀρματωλικά καὶ κλέφτικα,
ὅπου ζωγραφίζονται νίκες τῶν Χριστιανῶν, ἐναντὶ τῶν Τούρκων, διότι
τέτοια τραγοῦδια τραγουδοῦνται στὴν Ἡπειρο, καὶ δὲν ὑπάρχουν ἄλλα
σ' ἐλληνικὴ γλῶσσα, ποῦ νὰ ἐξυμνοῦνται νίκες τῶν Τούρκων ἐναντὶ τῶν
τῶν Ἑλλήνων, κι' ἂν ὑπάρχουν τέτοια τραγοῦδια, δὲν τραγουδοῦνται,
ἀλλὰ θεωροῦνται ὡς ἐθνικὰ μοιρολόγια

(19) Ἐγὼ αὐτὸς θυμοῦμαι, σ' ἓναν ἐλληνικὸ γύμο εἶχε παραβρεθῇ κι'
ἓνας Τουρκαρβανίτης, κι' ὅταν ἤκουσε ἓνα τραγοῦδι ποῦ ἔλεγε:

«Βαρῆτε τοὺς παλιότουρκους.....»

θύμωσε, ἀλλ' ὁ προεστὸς τοῦ γάμου τοῦ εἶπε ἀπαράλλαχτα:

— Μή, ἀγᾶ μου, θυμόνῃς ! Δὲν τὸ λέμε ἡμεῖς, τὸ τραγοῦδι τὸ λέει.

Συζυγικαὶ ἀδρότητες

— Ξέρεις, γυναῖκα ; Ὁ γείτονάς μας ὁ Νῖκος λέγει καὶ ὑπο-
στηρίζει ὅτι, ἂν ᾔθελε, θὰ σ' ἐπαιρνε αὐτός !

— Γιατί λοιπὸν δὲν μ' ἐπῆρε ;

— Γιατί, λέει, κάποτε — πρὸ ἐτῶν, τὸν εἶχα δεῖρει καὶ ᾔθελε,
λέει, νὰ μ' ἐκδικηθῇ.....